

Ewa Danowska*

Jana Miłoszewskiego dobytek doczesny. Inwentarz pośmiertny małopolskiego szlachcica z 1725 r.

Inwentarz sporządzony po zmarłym w 1725 r. Janie Miłoszewskim, skarbniku ciechanowskim i komorniku granicznym powiatu krakowskiego, stanowi ciekawy dokument jako przykład pośmiertnego spisu ruchomości małopolskiego szlachcica epoki saskiej – jego stanu posiadania i przez to pośrednio pozycji wśród szlachty. Znaleźć można w nim ponadto pewne fakty dotyczące życia rodzinnego związane z koniecznością sporządzenia inwentarza. Z tych powodów wydaje się wart publikacji.

Poza testamentem, którego przygotowanie każdy prawy chrześcijanin poczytywał sobie za obowiązek, równie ważne było sporządzenie inwentarza pośmiertnego, gdy właściciel majątku przeniósł się do wieczności. Ten akt, mający również aspekt prawny, ostatecznie porządkował jego ziemskie sprawy. Inwentarz to wszak rejestr, a jak określono w XVI w. – „urzędne popisanie rzeczy należonych na dziedzictwie abo w pomieszkaniu zmarłego lub dłużnika”¹, co przypomniał Zygmunt Głogier.

Inwentarze pośmiertne należą do najlepszych i najbardziej drobiazgowych źródeł, jakimi dysponuje historyk w celu odtworzenia stanu posiadania ludzi w przeszłości. Żaden inny przekaz nie przynosi tak wiernego obrazu domowej codzienności. Inwentarze były spisywane dla potrzeb spadkowych, zwłaszcza gdy po zmarłym zostawały małoletnie dzieci, których przyszły dobytek należało zabezpieczyć, lub gdy rodzina nie mogła dojść do porozumienia przy podziale spadku².

* historyk, dr hab., starszy kustosz dyplomowany, Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, Dział Zbiorów Specjalnych, Pracownia Rękopisów; zainteresowania badawcze: historia Polski XVIII i XIX w., dzieje Krakowa, biografistyka, edytorstwo źródeł; e-mail: ewa.lidia.danowska@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3273-4020

¹ *Inwentarz*, [w:] Zygmunt Głogier, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 2, Warszawa 1901, s. 276.

² Elżbieta Kowecka, *Inwentarze pośmiertne*, „Mówią Wieki” 1988, nr 10, s. 9.

Sporządzano go skrupulatnie, niczego nie pomijając, o czym zapewniano w dokumencie, mimo iż – co również zaznaczano – niektóre rzeczy lub sprzęty były stare, zepsute lub zużyte. Jego rzetelność nie mogła budzić wątpliwości. Często na początku lub na końcu umieszczano zapewnienia, że spis został sporządzony zgodnie z zastaną sytuacją. Co prawda, zawsze istniała możliwość deformacji stanu faktycznego, np. poprzez zatajenie istnienia pewnych przedmiotów, z drugiej jednak strony w interesie spadkobierców było, by nie pominięto niczego, co im się należało³.

Wskazówki dla inwentaryzujących mienie opracował m.in. Adam Volckmann, znawca prawa żyjący w Saksonii na początku XVII w. Radził, które dobra powinny być odnotowane w inwentarzu. Za najważniejsze uważał nieruchomości, po czym – jak pisał – należało odnotować „mobilia”, wśród nich gotówkę, srebrne naczynia, klejnoty, odzież, zbroje i oręż, cynę, miedz, obrazy, sprzęty domowe i inne. Kolejną pozycję spisu powinny stanowić zwierzęta domowe (bydło, konie, świnie, owce, kozy czy drób), trzeba było także uwzględnić zapasy wina i piwa w piwnicy oraz zboże w stodole i na polu. Spis miały zamykać informacje o skryptach dłużnych, depozytach czy należnych prawach, np. do czynszu⁴. Badania prowadzone nad staropolskimi inwentarzami pośmiertnymi potwierdzają, że wskazówki A. Volckmanna były stosowane w praktyce. Dodać można, iż takie spisy ujmowały także np. koński rynsztunek, utensylia kuchenne, narzędzia gospodarcze czy zawartość domowej biblioteki⁵.

W przypadku edytowanego inwentarza pośmiertnego J. Miłoszewskiego wdowa po nim – zanim inwentarz wpisano do akt sądowych grodzkich krakowskich – zdążyła już po raz kolejny wyjść za mąż. Według obowiązującego prawa, po śmierci męża dobra pochodzące z wiana, a także posagu wraca-

³ Mirosława Gajewska, *Wyposażenie w sprzęty mieszczańskie gospodarstw domowych Poznania i Warszawy w XVIII wieku*, Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej t. 50, Wrocław, 1975, s. 147–148; Elżbieta Kowecka, *Mieszkania warszawskie w XIX wieku (do 1870 r.)*, [w:] Elżbieta Balcerzak, Elżbieta Kowecka, Jerzy Kruppé, *Wybrane problemy kultury materialnej miast polskich w XVIII i XIX wieku*, Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej t. 56, Wrocław, 1983, s. 16.

⁴ Andrzej Klonder, *Mienie godne szlachcica i mieszczanina w krajach Europy Środkowej z XVII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2001, R. 49, nr 1–2, s. 81–82.

⁵ Andrzej Pośpiech, *Pulapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*, Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej t. 64, Warszawa, 1992, s. 110.

ły do wdowy. Reszta majątku należała się dzieciom lub krewnym zmarłego męża. W praktyce nie zawsze było to przestrzegane, a wdowa mogła liczyć na więcej z majątku po zmarłym, niż zapisano w przepisach prawnych. Dochodziło do prywatnych układów, gdyż w rzeczywistości podział ruchomości i nieruchomości między wdowę a spadkobierców męża rozpatrywano zależnie od sytuacji, a ustawy starały się wprowadzić tylko pewne stałe prawa. Można dodać, że wdowa, która powtórnie wychodziła za mąż, traciła prawo do opieki nad małoletnimi dziećmi pochodzącymi z poprzedniego małżeństwa, a co za tym idzie – do dysponowania ich majątkiem⁶. Miała natomiast zagwarantowane prawo w imieniu małoletnich dzieci do zarządu majątkiem po mężu. Jak już wspomniano, dziedziczenie rzeczy ruchomych nie było przedmiotem większego zainteresowania ówczesnego prawa, które całą uwagę skupiało na nieruchomościach. Ruchomościami zajmowano się głównie przy podziale majątku między spadkobierców a wdowę⁷.

Inwentarze pośmiertne sporządzano w całej Europie. Raimo Pullat uważa, że pod względem budowy i struktury można je podzielić na dwa typy. Pierwszy był charakterystyczny dla krajów niemieckich, Polski, Szwecji czy terenów obecnych krajów nadbałtyckich – inwentarze sporządzano tam, biorąc pod uwagę kategorie przedmiotów. Natomiast np. w Anglii, Francji i w Niderlandach przedmioty w wykazach mienia są pogrupowane według pomieszczeń, w których się znajdowały⁸. Inwentarz pośmiertny J. Miłoszewskiego, potwierdza tę regułę, charakterystyczną m.in. dla polskich ziem.

Niejednokrotnie inwentarz pośmiertny stanowił integralną część testamentu – wtedy ostatnia wola była dyspozycją majątkiem, a inwentarz konkretnym spisem, określającym jednocześnie jego wartość. Zaznaczyć należy, iż drobiazgowość i staranność wykonania inwentarzy pośmiertnych bywały różne, co nie tyle zależało od zamożności nieboszczyka, co raczej od skrupulatności spisujących jego dobytek⁹.

⁶ *Ibidem*, s. 420–421, 425–431.

⁷ Juliusz Bardach, *Historia państwa i prawa Polski*, t. 1: do połowy XV wieku, Warszawa 1964, s. 507, 509.

⁸ Raimo Pullat, *Świat rzeczy mieszkańca Tallina w dobie Oświecenia*, Kraków 2018, s. 25.

⁹ Ewa Danowska, *O rzeczach doczesnych księdza kanonika. Inwentarz pośmiertny Michała hrabiego Ankwicza z 1786 r.*, „Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce” 2008, t. 110, s. 107–108.

Sporządzenie inwentarza było istotne przede wszystkim dla spadkobierców mienia, ponieważ, jak zauważył Bartłomiej Groicki – odnośnie co prawda do inwentarzy mieszczzańskich, lecz zasadę tę przyjmowano też w prawie dotyczącym stanu szlacheckiego – chronić miało spadkobiercę przed wygórowanymi pretensjami ewentualnych wierzycieli, mogły one wszak dotyczyć tylko dóbr pozostawionych przez zmarłego. Uważano również, że tylko ten kto sporządził solidny inwentarz spuścizny, był w stanie sumiennie rozliczyć się z zarządzania cudzym mieniem¹⁰.

Na podstawie inwentarzy pośmiertnych można uzyskać dane o wielu dziedzinach produkcji i konsumpcji, ale też warto uznać je za pewną informacyjną całość świadczącą o zamożności jednostek i zbiorowości – rodzin, stanów i społeczności. Służą także do badań nad poziomem i rozwojem cywilizacyjnym w zakresie kultury materialnej¹¹.

Pośmiertny spis ruchomości, czyli inwentarz, jest zatem istotny dla badań nad kulturą materialną danej epoki i danej warstwy społecznej. Pozwala zapoznać się ze szczegółami niedostępnymi w innych rękopiśmiennych źródłach, które nie ukazują codzienności w prozaicznych, materialnych przejawach. Można dodać, że najstarsze zachowane inwentarze pośmiertne pochodzą z XIV-wiecznej Burgundii, a rozwój tych źródeł w Polsce zapoczątkowany został w XVII w., by osiągnąć rozkwit w XVIII w.¹²

W polskim prawie dotyczącym zarówno warstwy szlacheckiej, jak i mieszczkańskiej ustalone zostały pewne regulacje związane ze sposobem spisywania inwentarzy, zwłaszcza przy obejmowaniu opieki i spadku. Przepisy te odnosiły się przeważnie do czasu i sposobu, w jaki należało sporządzić dokument, np. konieczność spisania go w obecności krewnych, świadków lub wobec delegata władzy sądowej. Wskazania tego typu miały na celu zabezpieczenie praw spadkobierców i zapobieganie możliwym nadużyciom. Inwentarze wpisywano do odpowiednich ksiąg sądowych¹³. Spisywano w nich rzeczy ruchome i nieruchome w znaczeniu prawnym. Na przykład dziesięć koni uznawano za rzecz ruchomą, a powyżej dziesięciu było już stado, które uważano za rzecz nieruchomą. Podział taki stosowano także

¹⁰ Andrzej Klonder, *Wszystka spuścizna w Bogu spoczywającego. Majątek ruchomy zwykłych mieszkańców Elbląga i Gdańska w XVII wieku*, Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej t. 68, Warszawa 2000, s. 8–9.

¹¹ *Ibidem*, s. 7.

¹² A. Pośpiech, *Pułapka oczywistości...*, s. 7–16.

¹³ Przemysław Dąbkowski, *Prawo prywatne polskie*, t. 1, Lwów 1910, s. 242.

do sum pieniężnych, np. kwota do dziesięciu grzywien stanowiła rzecz ruchomą, natomiast powyżej tej sumy – nieruchomą¹⁴.

Niestety nie zachowało się wiele informacji na temat życia J. Miłoszewskiego. W dokumencie określony jest jako pan na Miłosławiu i Zielonej. Niewykluczone, że jego rodzina wywodziła się z miejscowości Miłoszowiec na Mazowszu, na co wskazywałby tytuł Miłoszewskiego – skarbnika ciechanowskiego. Natomiast Zielona to zapewne wieś wówczas w powiecie krakowskim, obecnie proszowickim¹⁵.

O J. Miłoszewskim nie ma wiadomości w herbarzach poza krótką wzmianką w *Rodzinie Seweryna Uruskiego*: „Jan, syn Dominika i Elżbiety, komornik 1719, następnie skarbnik ciechanowski 1728 [*sic!*]”¹⁶. Uruski podaje jego herb: Leszczyc¹⁷, a nazwisko w zapisie nieco innym niż w publikowanym poniższej dokumencie, a mianowicie: Miłaszewski, nie Miłoszewski. Nazwisko Miłoszewskiego na początku inwentarza pośmiertnego występuje z tytułem skarbnika ciechanowskiego. Była to najniższa funkcja w hierarchii urzędników ziemskich¹⁸. Zajmował też stanowisko komornika granicznego powiatu krakowskiego, a został nim ustanowiony przez króla Augusta II Sasa w Kliszowie 10 czerwca 1713 r.¹⁹

Należy dodać, iż podkomorzy danego województwa czy ziemi posiadał prawo mianowania komorników jako swych pomocników w prowadzeniu sporów i spraw granicznych. Pochodzili oni wyłącznie ze szlachty osiadłej i składali przysięgę taką samą jak podkomorzowie. Z czasem ich liczba zwiększała się – od drugiej połowy XVII w. pojawiali się komornicy graniczni dla poszczególnych powiatów sądowych. Komornik danego powiatu w imieniu podkomorzego prowadził wszelkie czynności „na gruncie”, gdzie przyjeżdżał w związku z prowadzonym procesem. Sporządzane przez geo-

¹⁴ *Ibidem*, s. 246–247.

¹⁵ *Słownik geograficzno-historyczny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 14, red. Bronisław Chlebowski, Józef Krzywicki, Filip Sulimierski, Warszawa 1895, s. 596.

¹⁶ Seweryn Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 11, Warszawa 1914, s. 88.

¹⁷ *Ibidem*, s. 88.

¹⁸ Zbigniew Góralski, *Urzędy i godności w dawnej Polsce*, Warszawa 1984, s. 187, 204.

¹⁹ ANK, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. 29/5/800, s. 551–552.

metrów mapy służyły komornikom granicznym jako pomoc w przeprowadzaniu służbowych czynności, np. rozgraniczeń ziemi²⁰.

W księgach sądu podkomorskiego zachowały się liczne wpisy świadczące o aktywności J. Miłoszewskiego jako komornika granicznego na terenie powiatu krakowskiego, pochodzące z lat 1720–1724. I tak: pracował niejednokrotnie przy ustalaniu granic dóbr szlacheckich Brzezna i Wygnanów, wsi Dąbrowa z Dolnymi i Górnymi Lusławicami, wsi Lubienia *sive* Lubinka, między wsiami Tczyca a Wierzbie, a także w dobrach Akademii Krakowskiej Bronowice, Krowodrza i Tonie, następnie granicy dóbr królewskich Pierzchów ze szlachecką Cichawą, Pruszkowem oraz Książnicami, ponadto brał udział w rozgraniczaniu wsi Barczków i Popędzyna²¹.

J. Miłoszewski, stosownie do swego statusu społecznego, zapewne często uczestniczył w różnego rodzaju szlacheckich sejmikach. Na przykład odnotowano, iż na sejmiku proszowickim 29 lipca 1716 r. podczas nieobecności zajętego działaniami zbrojnymi marszałka krakowskiego, chorążego łomżyńskiego Marcina Rybińskiego, skarbnikowi ciechanowskiemu J. Miłoszewskiemu powierzono przewodniczenie temu sejmikowi²².

Wiadomości dotyczące rodziny J. Miłoszewskiego są bardzo skąpe. Pozostała po nim wdowa Elżbieta z Trzebini 1° v. Butakowska. Szybko też po śmierci J. Miłoszewskiego wyszła za mąż po raz kolejny za Władysława z Lubieńca Lubienieckiego, komornika granicznego powiatu sądeckiego.

Inwentarz dóbr pozostałych po J. Miłoszewskim został spisany w Łazach, wsi znajdującej się wówczas w powiecie krakowskim, 6 marca 1725 r. Porównując go np. z dokumentami dotyczącymi szlachty krakowskiej, nie można J. Miłoszewskiego zaliczyć do ludzi ubogich. Spis jego ruchomości świadczy o gromadzeniu dóbr w rodzinie przez pokolenia. Niewątpliwie oprócz pełnienia odpowiedzialnej funkcji komornika ziemskiego zajmował się również własnym majątkiem.

Także rzemiosło wojenne nie było mu obce, skoro w księgach grodzkich znalazł się wpis z 17 lutego 1717 r. dotyczący delaty kwot należących się

²⁰ Janina Mirosława Stoksik, *Geometry małopolscy do końca XVIII wieku. Z dziejów geodezji i kartografii wielkoskalowej w Polsce*, Kraków 2013, s. 45, 48, 53.

²¹ ANK, Księgi sądu podkomorskiego, sygn. 29/18/8, s. 24–30, 43–60, 74–108, 117–121, 125–146, 162–169; sygn. 29/18/9, s. 71–82, 85–91, 109–111, 113–124, 149–151, 157–165, 179–181, 193–194, 347–356.

²² Wojciech Kriegseisen, *Samorząd szlachecki w Małopolsce w latach 1669–1717*, Warszawa 1989, s. 151.

chorągwi pancernej J. Miłoszewskiego²³. Broń służyła mu też zapewne z racji wykonywanego zawodu – komornicy graniczni byli narażeni na różne niebezpieczeństwa. W inwentarzu pośmiertnym wyszczególniono znaczną ilość broni palnej i białej oraz rzędy końskie, ponadto wymieniona została broń o charakterze paradnym.

J. Miłoszewski posiadał w domu dość obszerną jak na owe czasy biblioteczkę złożoną z pięćdziesięciu pięciu ksiąg i trzech manuskryptów. Jak można sądzić ze spisu, niewykluczone, że w głównej mierze odziedziczoną po przodkach. Obejmowała ona księgi o różnorodnej tematyce, głównie prawniczej (polskie konstytucje sejmowe i statuty), ale też historycznej czy religijnej. Przy niektórych egzemplarzach opisano wygląd danej książki i nierzadko charakter częstych defektów i zniszczeń, a jej autora lub tytuł potraktowano marginalnie, co obecnie utrudnia precyzyjną identyfikację danej pozycji.

Można przypuszczać, że J. Miłoszewski wiele uwagi poświęcał prowadzeniu prywatnych spraw sądowych, czego dowody znajdują się w jego inwentarzu. Widnieje tam zapis, iż pewne konie z jego stadniny trafiły w ręce patrona lubelskiego i patrona krakowskiego, których nazwiska trudno dziś ustalić, być może jako zapłata za świadczone usługi prawne. W inwentarzu pośmiertnym nie ma zbyt wielu informacji o rodzinie J. Miłoszewskiego, co nie powinno dziwić w przypadku inwentarza. Jest jednak wzmianka o panu Miłoszewskim, staroście kleszczowskim, któremu wdowa dostarczyła konia. W innym miejscu wymieniony jest Adam Miłoszewski, który sobie wziął kulbakę, a także nieznanymi z imienia syn, który używa srebrnej karabeli, a także jeździ na ślepym koniu srokatym. Niestety nie wiadomo, czy to syn Miłoszewskich, czy z poprzedniego małżeństwa Elżbiety.

Na początku publikowanego inwentarza znajduje się dział „pieniądze” – wymieniono tu gotówkę, ale także srebrne wyroby, jak tace, lichtarze, czariki, sygnety i guziki, mające wymierną wartość w pieniądzu. Wyszczególnione w następnej kolejności przedmioty są ściśle związane z trybem życia, funkcją i pozycją społeczną J. Miłoszewskiego – moderunek, szable, kulbaki i strzelby. Podano ich charakterystykę, co przyczynić się może do badań nad kulturą materialną ówczesnej epoki, podobnie jak opisane przedmioty z cyny, miedzi, mosiądzu czy pozostałe sprzęty domowe lub te służące w gospodarstwie. Wyliczony tu inwentarz żywy jest wyraźnie podupadły,

²³ ANK, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. 29/5/805, s. 326–327.

skrupulatnie bowiem wymieniono zwierzęta padłe lub podarowane z różnych powodów. Warto zaznaczyć, że poszczególne pozycje inwentarza nie zostały oszacowane – nie podano ich wartości w pieniądzech²⁴.

Inwentarz majątkowy, chociaż z pozoru sprawia wrażenie nużącego w lekturze spisu przedmiotów, dostarcza wielu informacji o konkretnym człowieku, jego stanie zamożności, statusie czy aspiracjach²⁵. To swoista „opowieść o ludziach i rzeczach”²⁶ – jak stwierdził Andrzej Pośpiech.

Podczas edycji przyjęto zasady *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*²⁷. Ortografia i interpunkcja tekstu zostały uwspółcześnione, zachowano natomiast staropolskie cechy języka i jego fonetykę, np. nieboszyk, kiliszek, kozaczkie, z herbamy, z uszkamy, mosztuk, gołka, książecka, materacz, połomany, barzo i in. W tekście nie zastosowano żadnych skrótów, podając zapis w pełnym brzmieniu, np. Pan czy Jegomość, podobnie zostawiono słowny zapis liczebników.

Nazwy i wtręty w języku łacińskim zostały przetłumaczone w przypisach. W przypadku książek wyszczególnionych w inwentarzu pośmiertnym starano się ustalić autorów, tytuły oraz miejsce i rok wydania na podstawie bibliografii drukowanych, przede wszystkim Karola Estreichera²⁸, a także bazy NUKAT i Karlsruher Virtueller Katalog (KVK). Niestety w wielu przypadkach identyfikacja była niemożliwa ze względu na skrótowy zapis lub potoczne określenie danej pozycji, trudne obecnie do weryfikacji. Na końcu tekstu dołączono słowniczek wyrazów staropolskich i rzadziej używanych. Do jego wykonania wykorzystano: *Słownik języka polskiego*²⁹, *Encyklope-*

²⁴ Por. np. większość inwentarzy w: *Inwentarze mieszczańskie z wieku XVIII z ksiąg miejskich i grodzkich Poznania*, t. 1: z lat 1700–1758, oprac. Józef Burszta, Czesław Łuczak, Poznań 1962.

²⁵ Ewa Danowska, *Inwentarz pośmiertny rajcy krakowskiego Andrzeja Stanisława Krauza z 1702 r.*, „Rocznik Krakowski” 2007, R. 73, s. 95; eadem, *Intercyzy, testamenty i inwentarze pośmiertne krakowskich mieszczan epoki nowożytnej jako źródło edycji*, [w:] *Teoria i praktyka edycji nowożytnych źródeł w Polsce (XVI–XVIII w.)*, red. Adam Perłakowski, Kraków 2011, s. 220–221.

²⁶ A. Pośpiech, *Pułapka oczywistości...*, s. 9.

²⁷ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. Kazimierz Lepszy, Wrocław 1953.

²⁸ Karol Estreicher, *Bibliografia polska (stulecie XV–XVIII w. układzie abecednym)*, Warszawa 1977.

²⁹ *Słownik języka polskiego*, red. Jan Karłowicz, Adam Kryński, Władysław Niedźwiedzki, t. 1–8, Warszawa 1952–1953.

dię staropolską ilustrowaną³⁰, 1000 słów o broni i balistyce³¹, 1000 słów o broni białej i uzbrojeniu ochronnym³² oraz Słownik ubiorów³³.

TEKST ŹRÓDŁOWY³⁴

Inwentarz rzeczy ruchomych i nieruchomości, po śmierci Jana Miłoszewskiego, do ksiąg grodzkich krakowskich przynieśli: Józef z Michałowa Michałowski³⁵ i Antoni z Glendzianowa Belchacki³⁶, w towarzystwie Elżbiety z Trzebini, 1° v. Butakowskiej, 2° v. Miłoszewskiej, obecnie żony Władysława z Lubieńca Lubienieckiego.

Kopia. Oryginał wpisany do ksiąg po dacie 25 II 1725 r. [*sic!*].

[s. 665] Inwentarz rzeczy ruchomych niżej specyfikowanych, po śmierci [s. 666] Wielmożnego Jegomości Pana Jana na Miłosławiu i Zielonej Miłoszewskiego skarbnika ciechanowskiego, komornika granicznego powiatu i województwa krakowskiego pozostałych, przeze mnie z Trzebieni Elżbietę powtórnią małżonkę jego a terazniejszą Lubieniecką spisany i ręką moją własną podpisany w Łazach dnia szóstego miesiąca marca Roku Pańskiego tysiącznego siedemsetnego dwudziestego piątego.

Pieniądze

Zostało się gotowych pieniędzy *aureas numero*³⁷ jedenaście, srebro ze złotem dwie, czary z talerami wprawionemi, te są *in pignus*³⁸ dane nieboszczykowi przeszłemu mężowi memu godnej pamięci Jegomości Panu Miłoszewskiemu (o czym karta szerzej opiewa).

Taczek srebrnych *numero*³⁹ dwie gotowalnianych białych, jednakowych *dico*⁴⁰ dwie Taczka biała z uszema złocistemi także gotowalniana

³⁰ Zygmunt Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 1–4, Warszawa 1900–1903.

³¹ Stanisław Torecki, *1000 słów o broni i balistyce*, Warszawa 1982.

³² Włodzimierz Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej i uzbrojeniu ochronnym*, Warszawa 1981.

³³ Irena Turnau, *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.*, Warszawa 1999.

³⁴ ANK, Księgi grodzkie krakowskie, sygn. 29/5/817, s. 665–674.

³⁵ Józef Antoni Michałowski (syn Melchiora), starosta różański, podstarości i sędzieja grodzki krakowski 1720–1741, podstoli krakowski 1720–1735, chorąży krakowski od 1735 r. Zmarł przed 9 lutego 1743 r.

³⁶ Antoni Belchacki, pisarz grodzki krakowski 1718–1728, cześnik krakowski od 1720 r. Zmarł przed 17 sierpnia 1731 r.

³⁷ *Aureas numero* – złotych dokładnie.

³⁸ *In pignus* – w zastaw.

³⁹ *Numero* – dokładnie.

⁴⁰ *Dico* – słownie.

Tacz dwie białych jednakowych z herbami nieboszczyka męża mego przeszłego nowo sporządzonych, do których przerobienia i ja srebrem moim własnym dokładałam się z częścią przetopionych koron srebrnych Franc Libru⁴¹ częścią kawałkami różnego srebra i od roboty tych taczek własnym moim groszem zapłaciłam Panu Ceyplerowi⁴² złotnikowi krakowskiemu.

Lichtarzyków para białych srebrnych

Lichtarzy para okrągłych staroświeckich gładkich

Czarka jedna srebrna z uszkamy

Czareczka mała srebrna do wotki [*sic!*] picia

Łyżek srebrnych kopytkowych dwanaście z herbamy Nieboszczyka męża mego, do których przerobienia łyżek i ja swego srebra dokładałam

Dwie kozaczkie łyżki

Łyżka blachmalowa do której są grabki srebrne składane

Guzów wielkich z rubinami sześć

Złotych guzików pomniejszych złocistych ośmnaście, w których są szmaragdy [s. 667] i rubinki

Guzików sześć złocistych w których jest po rubinku jednym

Sygnet z krwawnikiem złocisty w których jest dyamentów jedenaście

Sygnet z krwawnikiem koło którego jest smarazków dwanaście

Sygnet z błękitnym kamieniem, koło niego rubinków sześć

Spinka rubinowa w której rubinków sześć

Moderunek

Jedna ładownica na czapie białej sadzona koralamy i turkusikami

Druga ładownica na czapie czarnej sadzona pięcią koralamy rzniętemu

U obu ładownic taśmy jedwabne złotem przerabiane z kutasamy

Szable

Jedna szabla złocista barzo wytarta

Karbela jedna złocista w rysowaniu blachmal się przewija, sadzona rubinkami małemy i aspiżkami, a raczej turkusikami, w niektórych miejscach kamyki powypadały

Rękawice aspisowa stuczona

Paski jedwabne karmazynowe, na końcu do zamykania zakliki srebrne, w nich rubinki są

Szabla w której głownia tureczka w oprawie żelaznej, świętnicką robotą⁴³ pochwy złomane

Bez pasków karbela srebrna pozłocista której syn zażywa

⁴¹ Franc Libru – prawdopodobnie korony srebrne bite na stopę francuską, francuskie Ecu.

⁴² Złotnik krakowski Ceypler – prawdopodobnie Jan Ceypler, który m.in. w 1695 r. wykonał relikwiarz na głowę św. Jana Kantego. Miał syna Kazimierza, też złotnika. Zob. Leonard Lepszy, *Cech złotniczy w Krakowie*, „Rocznik Krakowski” 1898, R. 1, s. 163, 184, 228.

⁴³ Świętniki Górne – wieś w pow. wielickim. Rozwijało się tam rzemiosło, przede wszystkim ślusarskie.

Szabla srebrna złocista *in recompensam*⁴⁴ prac i fatyg Jegomości Panu patronowi lubelskiemu⁴⁵ ofiarowana

Pałasz jeden prosty z munsztukiem srebrno złocistym, na kapturku kamień czerwony rznięty bez pasków

Saydak czerwono juchtowy, pstro złocisty sadzony turkusamy, pas przy nim suto złocisty z kruczkiem do niego

Misurka złocista turkusamy i szczepcem sadzona, do którego saydaku karwasze blachmalowe srebrne z sztuczkami złocistemy

Saydak drugi na czerwonym juchcie biało dublerowany, srebrny z paskiem suto srebrnym białym, do niego denko blachmalowe do misiurki bez czepca, do którego karwaszów para oprawnych w srebro i z łapciami

Strzały w sepeciku sukienym sznurowanym

Pancerz jeden wenecki bez srebra wychędożony

Jeden rząd husarski suto złocisty, to jest nadgłówek z czepcem i z uzdzieniczką, w nim kamień zabieniec nazwany z podpierścieniem [s. 668] gdzie także kamień drugi zabieniec

Jeden dywdyk turecki w pasy zażywany z frandzlą

Jeden rządzik czerkieski sztuczkamy srebrnemy przerabiany na rzemieniu starym błękitnym

Rządzik sproty w którym cyfra srebrna wybijana pozłocista

Gałka [gałek] do szyje sztuczek pomniejszych *numero* ośm dziesiąt cztery

Kawałków srebra do tegoż rządzika należących dwadzieścia ośm

Pasek do saydaka srebrny pozłocisty w których jest sztuczek piętnaście koralu, w tych sztuczkiach dziewiętnaście sztuczek różnych małych dziewiętnaście srebrnych między niektórymi i koralu pomniejsze znajdują się

Sztuczek różnych małych dwieście szesnaście *insuper ad complementum*⁴⁶ wyżej specyfikowanych guzików, guziczków małych pozłocistych piętnaście

Mosztuk na konia żelazny jeden

Kulbaki

Kulbaka jedna na suknie czerwonym srebrem awtowana z obwotką srebrną, wołok z płatem zły stary

Druga kulbaka z obwódka srebrną nadpsuwana, pokryta skórka niemcową czerwona, wołok do niej stary zły, płat habowy zły stary

Kulbaki cztery stare złe czeladne bez potrzeb, wołoki do nich złe, na nic się nie przydadzą

Kulbaka piąta co ją wziął Jegomość Pan Adam Miłoszewski ze wszystkimi potrzebami

Łęk nowy który w zasługach wziął Pan Łęcki

Troje juków zażywanych, starych, podróżnych na konie podwodne

Czwarte maleńkie, deków dwa, czerwone, stare na konie

Skórków dwie czarnych do płatów

⁴⁴ *In recompensam* – w wynagrodzeniu.

⁴⁵ Patron lubelski – obrońca w Trybunale Głównym Koronnym powstałym w 1578 r. Był to najwyższy sąd apelacyjny dla spraw prawa ziemskiego.

⁴⁶ *Insuper ad complementum* – u góry, powyżej dopełnienie.

Burka biała bez podszycia
 Buzdyganik żelazny drdzą [*sic!*] zepsowany

Strzelba

Pistoletów z mosiężnymi kapturkami, rury szmelcowane para jedna
 Pistoletów bilskich rury rysowane od zapału
 Druga para sztuciec gwintowy w którym gwintów jest dwanaście
 Jeden muszkiecików gwintowych z których w każdym z osobna jest po gwintów ośm,
 na zamkach blachy mosiężna
 Para jedna muszkiecików pomniejszych w prostej oprawie, zamki proste, w każdym po
 gwintów dwanaście
 Para jedna szturmaków w orzech oprawnych jednakowych, zamek u jednego zepsowany
 [s. 669] Para jedna szturmak turecką robotą – kością i macią perlową nasadzany jeden,
 do tych szturmaków do noszenia pasów dwa rzemiennych
 Fuzyja jedna z dwiema rurami przykład mosiężdem nabijany
 Gałek parzystych teczka, robotą prostą para jedna
 Muszkiet jeden z kozackim zamkiem
 Muszkieciak goły zły
 Fuzyjka na ptaki w złej osadzie
 Działko mosiężne jedno na żelaznym lawecie
 Multan jeden⁴⁷
 Działek większych żelaznych na kółkach okowanych para jedna
 Działek pomniejszych żelaznych kółka nieokowane para druga
 Moździerzów starych żelaznych cztery
 Hakownice dwie złe
 Dzierutki trzy
 Róg do prochu bawoli czarny
 Prochownica kościana biała na której jest herb Męża mego Niebosczyka
 Prochownica mała

Cyna

Misterniejszą modą głębokich [talerzy] u których są kraje rysowane bez herbu dwie
numero
 Mis z szerokimi krajami *numero* trzy bez herbu
 Półmisków pomiernych jednakowych bez herbu cztery
 Talerzy cynowych dwanaście, bez herbu sześć, z herbami sześć
 Talerzy zimowych dwa ze śrubkami
 Prawd cynowych *numero* siedm
 Salserka do stołu okrągła o czterech kubeczkach na korzenie
 Jedna taczki do podawania kiliszków z herbami nieboszykowskiemi
 Dwie czarki – jedna cynowa
 Lichtarzyków cynowych par dwie

⁴⁷ Multan – broń biała (zob. Słowniczek wyrazów staropolskich i rzadziej używanych); tu: omyłkowo wymieniona wśród broni palnej.

Flasz trzy półgarncowych z śrubami cynowych
 Puzdro w którym jaszcz cynowy ze dwiema talerzami i przystawek dwie i półmisek
 na wierzchu u którego puzdra po rogach jest flaszek cynowych cztery

Miedź

Półmisków miedzianych już dobrze zażywanych ośm
 Talerzy miedzianych także zażywanych dziesięć
 Talerzy blaszanych zażywanych trzy
 Misa już także zażywana jedna na to naczynie jest puzdro i z wierzchem miedziane
 Garczków miedzianych dwa większych, dwa pomniejszych, w których nie masz kwart
 trzech już dobrze zażywanych
 Wanienka mała dla wody do flasz wstawienia
 Flasz miedziana, garcy w niej półpięta ze śrubą
 Flaszek pięć miedzianych półgarncowych już dużo napsowanych [s. 670] na które puz-
 derka skórą obite ze wszystkim
 Kusze dwa wielkie miedziane zażywane
 Kuszyk jeden mały
 Fajera wielka mało zażywana
 Fajerka pomniejsza zażywana dużo
 Miedniczka do umywania
 Grzejalnik miedziana rozgrzewać pościel
 Deków miedzianych trzy
 Rądle [sic!] trzy
 Rynek dwie – jedna mniejsza, druga większa miedzianych, kociełek – to jest wszystko
 zażywane a kociełek zły, zepsowany
 Alembik w którym jest garcy piętnaście o dwóch rurach, pokrywka u niego popsowana
 Alembiczek w którym garcy pięć o dwóch rurkach ze wszystkim dobry
 Alembiczek w którym półtora garca o dwóch rurkach już dużo napsowany
 Garcy browarnych dwa, u każdego rur trzy i te zażywane dużo
 Kocieł wielki piwny
 Kociełek mały drugi do szmelcowania chmielu, te kotły już zażywane

Mosiądz

Moździerz z tłuczkiem mosiężnym jeden
 Panew mosiężna już niedobra
 Żelazne naczynie
 Kocioł żelazny jeden
 Panew żelazna już dużo zażywana
 Patelnia żelazna zażywana
 Patelnia *itidem*⁴⁸ żelazna zażywana
 Patelnia *itidem* żelazna zła
 Paneweczka mała
 Rost żelazny

⁴⁸ *Itidem* – podobnie, również.

Wilków żelaznych para
Sagon żelazny do kuchni
Garków żelaznych trzy

Sprzęty domowe

Materacz karmazynowy sukienny i z walem bez kutasów dużo zażywany
Kieca krymska biała zażywana pod materacz
Kiec prostych białych dwie zażywanych dużo
Kowelskich kilimów perskich trzy – jeden większy a dwa małe dużo zażywane
Sepet stary skórzany w którym namiot turecki fluoryzowany musuľbasem podszyty
czerwonym z bawełnianemu sznuramy
Szkatuła biała kielecką robotą
Zegarek *alias*⁴⁹ pektoralik malinki [*sic!*] złoty
Zegareczek mały stalowy
Barzo zły zegarek większy srebrny zły
Kompas cynowy magnetyczny zepsowany *cum operculo tigneo Anni Millesimi Sexcentisimi Quinquagesimi terti*⁵⁰

Książki różne

Księga *in folio*⁵¹ Ioannis Iacobi „Rerum arabum[ue]”
„Thesauri Possilia medicinae” w białą kompaturę oprawna
Kalepin w starą kompaturę *in folio*
„Politicarum quaestio[nes]” *in octavo*⁵² *authore* Junio ultembergensi Lasari Zesner
Bibliopole⁵³
M Deu Fragmentu [s. 671] Hotomani Iurisconsulti Frangogalia⁵⁴ *Anni Millesimi Quingentesimi Septuagesimi Tertii*
Ioannis Ludovici⁵⁵ *in octavo*
„Viris Universitatis Rerum” *in octavo, titulus* „Iulii Caesaris omnia” *qua extant ex*
Biblioteca [olim Fulvi] Ursini Romani *Anno Domini MDXXIII*
Książeczka *in quarto*⁵⁶ jak „Grammatyka” szaro oprawna *titulus* IHE Ekscelencje
Książeczka mała w szarej oprawie po niemiecku pisana „Majestas Claro Montana Virginis” *Anno Domini Millesimi Septingentesimi Decimi Nona*
„Klejnot Junosza” pod którym Familia Piastkowskich

⁴⁹ *Alias* – inaczej, czyli.

⁵⁰ *Cum operculo tigneo Anni Millesimi Sexcentisimi Quinquagesimi Terti* – z nakryciem drewnianym.

⁵¹ *In folio* – format bibliograficzny używany do określenia wielkości książki. *In folio* – arkusz złamany raz, wysokość książki powyżej 35 cm.

⁵² *In octavo* – format bibliograficzny, wysokość książki ok. 25–35 cm.

⁵³ Właśc. Lasarus Zetzner (1551–1616) – niemiecki wydawca i drukarz.

⁵⁴ Być może: François Hotman, *Francogalia*, Geneve 1576.

⁵⁵ Być może: Juan Luis Vives, *Ioannis Ludovici Vivis Valentini Colloquia*, Basilea 1553, lub idem, *Ioannis Ludovici Vivis Valentini, ad veram sapientiam Introductio...*, Coloniae 1559.

⁵⁶ *In quarto* – format bibliograficzny, wysokość książki ok. 20–25 cm.

Mała książeczka na kształt fascykułu w czerwonej oprawie starej *sine titulo*⁵⁷
 Stara książeczka powydzierana *in octavo titulo* „Traedia Selecta”⁵⁸ *Anno Domini MDLXVII*
 „Institutiones Iuris Civilis Divi Iustiniani Principis”⁵⁹ *in octavo*
 Joachimi Mynsinger w białą kompaturę pargaminową oprawne, Londini MDCV
 Książeczka mała w pargamin biały obszyta *titulo* Ioannis Karvini⁶⁰
 Konstytucyje w starej oprawie *ab Anno Millesimo Quingentesimo* defektowa
 Kronika defektowa w starej kompaturze *titulus* „Compendium Crom[?] Poloniae”⁶¹
*versis retropaginis*⁶²
 Konstytucyje defektowe w turecki papier oprawne
 Jest *opposita manus* Nieboszczyka Jegomości Pana Miłoszewskiego *Anno Domini Millesimo Septingentesimo Decimo Nono*
 Konstytucyje w szarą kompaturę oprawne defektowe, klauzury i narożniki mosiężne
 Konstytucyje defektowe w biały papier oprawne *ab Anno Millesimo Sexcentesimo Undecimo* zaczynające się, nie skończone
 Konstytucyje defektowe w lazurowy papier oprawne
 Konstytucyje różne nie kompaktowane, sznurkiem obwiązane w kompaturze czerwonej
 Książka *in folio*, w turecki papier oprawna, *titulus* „Wizeronek świętej doskonałości”⁶³
 Książka *in quarto*, szara komputura, *titulo* „Processus Iudicarius”⁶⁴
 Książka *in quarto*, szara komputura *sine titulo* do gospodarstwa należąca, na ostatku manuscript⁶⁵ lekarstw różnych
 Księga *in folio* w szarej kompaturze *titulo* „Historia o krucjatach”⁶⁶
 Księga wielka w białym pargaminie [s. 672] *titulus* „Aranasy kierkon?”⁶⁷
 Statut koronny⁶⁸ w zielonym pargaminie
 Książka bez oprawy, *in folio*, *titulus* „Ogród fiałkowy Najświętszej Panny Maryi na Piasku kwitnący”⁶⁹

⁵⁷ *Sine titulo* – bez tytułu.

⁵⁸ Być może: Aeschylus, Sophocles, Euripides, *Traedia selecta*, Geneva 1567.

⁵⁹ Być może: Justinian, *Institutiones iuris civilis*, Venetiis 1558.

⁶⁰ Być może książka autorstwa: Ioannis Carvini.

⁶¹ Być może: Martini Cromeri *de origine et rebus gestis Polonorum libri XXX*, Basilea 1555 lub 1568.

⁶² *Versis retropaginis* – wersja paginowana od tyłu.

⁶³ Marcin Ignacy Frankowic, *Wizerunek świętej doskonałości...*, Kraków 1718.

⁶⁴ Ulrich Fabricius, *Processus Iudicarius*, Basilea [1542?].

⁶⁵ Manuscript – łac. *manuscriptum* – rękopis.

⁶⁶ Ludwik Maimburg, *Historia o krucjatach na wyzwolenie Ziemi Świętej...*, tłum. Andrzej Wincenty z Unichowa Ustrzycki, Kraków 1707, także 1708.

⁶⁷ Tytuł niemożliwy do zidentyfikowania. Skojarzenie z: Athanasius Kircher (1602–1680), niemiecki teolog, autor ponad 40 książek.

⁶⁸ Prawdopodobnie: Jan Herburt, *Statuta Regni Poloniae in ordinem alphabeti*, Kraków 1563 lub jedno z kilku późniejszych wydań.

⁶⁹ Mikołaj Grodzinski, *Ogród fiałkowy karmelitański na Piasku przy Krakowie [...] od Maryjej Panny [...] ozdobnie wysadzony...*, Kraków 1673.

„Synodus Dyocyzyana” *Illustrisimi Łubi[e]ński*⁷⁰
 „Peregrynacya” Radziwiłła⁷¹ *in quarto*
 Książka odarta *in octavo* „Ioannis Ludovici vivis”⁷²
 Książka odarta *in octavotitulus* „Pharaginis actionum Iuris”⁷³
 Książka odarta *in octavo* o Najświętszej Bogurodzice Pannie
 Książeczka *titulo* „Odrobiny stołu królewskiego”⁷⁴ *in octavo*
 Kałamarz na papiry podróżne
 Książeczka Alberti Magni⁷⁵ po łacinie
 Herbarz Potockiego⁷⁶ *in folio*
 Księga Aekonomiczna *in folio* edycyjej nieb[oszczy]jka Haura⁷⁷, tytuł i registr wydarty
 Manuscript *titulus* „Piastkowskich klejnot” *in quarto*
 Książka „Junosza klejnot”⁷⁸ *in quarto*
 Manuscript „Orbis Poloni Junosza seu annes”, *in quarto*
 Kalendarze *in octavo* cztery
 Sekstern manuseriptu *titulus* „Krótka Synopsis”
 Książka odarta manuscript defektowana, której była kompatura z kitajki lazurowej
 „Epistola” *Illustrissimo Załuski*⁷⁹ *dedicata*⁸⁰
 Książka odarta o wyderkaffach⁸¹
 „Historija Najjaśniejszych Monarchów czterech polskich” przez Jana Duczewskiego
 napisana, manuscript
 „Informacyja skąd Dunczowie wyśli”, manuscript
 Poprawa praw i swobód Statutu spisanego
 Puzderko do kałamarzyka podróżnego z zameczkiem bez klucza

⁷⁰ Kazimierz Łubieński, *Synodus dioeciesana...*, Kraków 1711.

⁷¹ Mikołaj Krzysztof Radziwiłł „Sierotka”, *Peregrynacia abo pielgrzymowania do Ziemie Świątej*, wyd. 1607 lub kolejne: 1611, 1617, 1628, 1683.

⁷² Być może: Juan Luis Vives, *Ioannis Ludovici Vivis Valentini Colloquia...*, Basileae 1553 lub idem, *Ioannis Ludovici Vivis Valentini, ad teram sapientiam Introductio...*, Coloniae 1559.

⁷³ Być może: Jan Cervus, *Farrago actionum civilium...*, Kraków 1531 lub późniejsze wydania.

⁷⁴ Ambroży Nieszporkowicz, *Odrobiny z stołu królewskiego królowy nieba y ziemi Nayświętszej Bogarodzicy Panny Maryi...*, [Kraków] 1683 lub 1720.

⁷⁵ Albertus Magnus – św. Albert Wielki (1193/1205–1280), teolog dominikański, filozof scholastyyczny, doktor Kościoła.

⁷⁶ Wacław Potocki, *Poczet herbów szlachty Korony Polskiej i Wielkiego Xięstwa Litewskiego...*, Kraków 1696.

⁷⁷ Jakub Kazimierz Haur, *Oekonomika ziemiańska generalna...*, Kraków 1675 lub: *Ziemiańska generalna oekonomika...*, Kraków 1679.

⁷⁸ Jan Łazowski, *Klejnot Junosza, pod którym familia Piaskowskich z Herbarza Paprockiego...*, b.m. 1683.

⁷⁹ Być może: Andrzej Chryzostom Załuski, *Epistolae [...] Epistorum Historico-Familiarum...*, Brunnsbergae 1709.

⁸⁰ *Dedicata* – przypisana.

⁸¹ Być może: Marcin Śmiglecki, *O lichwie i o wyderkach, czynszach, spółnych zarobkach, najmach, arendach i o samokupstwie krótka nauka*, Kraków 1607 lub jedno z późniejszych wydań.

Książka *titulus* „Nauki chrześcijańskie”⁸²
 Łochowski⁸³ do rozgraniczania należący we środku dużo zepsowany
 Konfederacja drukowana

Konie

Koni gniadych wo[j]skowych zostało sześć, z tych zdechło zaraz dwa, bernardynom na Stradom⁸⁴ dałam jednego

Ogier siwy, którego za żywota swego deklarował Jegomości Panu patronowi lubelskiemu Nieboszyk mój mąż, tegom zaprowadziła do Jegomości Pana Miłoszewskiego starosty kleszczowskiego, ten się został u niego, nie oddał

Koń gniady wierchowoy na którym Nieboszyk jeździł, ten poszedł *in pignus* Jegomości Panu patronowi lubelskiemu *in recompensam*⁸⁵ siwego ogiera, który [s. 673] do niego doszedł

Koń kary, który był barzo stary zdech

Koń gniady słuszny zdech od starości

Klacz szpakowata wielka

Jest klacz pleśniwa zdechła

Klacz siwych para

Klaczy trzy białych – z tych sprzedałam jedną zdychawiczącą za złotych piętnaście, druga dostała się Jegomości Panu patronowi krakowskiemu, trzecia jest klacz robotna

Biała klacz tarantowa zdechła

Żrebicz młodych białych dwie

Ogierek robotny

Ślepy koń srokaty co na nim syn jeździ

Szorów sześć złych

Obora

Krów było szesnaście, z tych zabiłam dla ubogich jedną

Wołów było *alias* cielców młodych par trzy, dałam z nich do reformatów⁸⁶ za duszę Nieboszyka męża par dwie, chłopu parę jedną *alias* trzecią jałowic, cztery bujaków

Trzoda

Świni było zostało dwadzieścia i sześć, te wyzdychały, tylko ich zostało dziewięćcioro

Gęsi dwadzieścia i dwoje

Indyk dziesięćcioro

Kur trzydzieści troje

⁸² Być może: Andrzej Chryzostom Załuski, *Nauki chrześcijańskie z ksiąg Augustyna Świętego...*, Warszawa, po 1686.

⁸³ Stanisław Łochowski, *Processus iudicialis granicialis Regni Poloniae*, Kraków 1641.

⁸⁴ Bernardyni na Stradomiu – klasztor ufundowany w Krakowie przez kard. Zbigniewa Oleśnickiego w 1453 r.

⁸⁵ *In recompensam* – jako wyrównanie straty, kompensacja.

⁸⁶ Reformaci – zakon obecny w Krakowie od 1625 r., początkowo na przedmieściu Garbary, po 1672 r. przy ul. Reformackiej.

Sprzęty różne gospodarskie

Wózek bez przykrycia francuski, ten barzo zły
 Wózek kryty i ten barzo zły
 Wozów dwa okowanych gospodarskich barzo złych
 Sanie nowo malowane wielkie dobre
 Sanki parokonne małe i dobre
 Bron par trzy, ale niezupęlnie grabiami nabite, reparacyji potrzebują
 Naczynie ciesielskie do reparacyji domowych
 Piła traczka jedna
 Pił dwie ręcznych połomanych i lutowanych
 Piłek dwie małych jednoręcznych
 Topor ciesielski dwurażny jeden
 Siekier dwie wyrobionych
 Toporek ciesielski
 Hynak jeden
 Łańcuch jeden
 Łańcuch pomniejszy drugi
 Żelazo z wiadra, to jest obręcze żelazne
 Dłuto, cieślca, ośnik to wszystko stare, potrzebują ustalenia
 Świder teblowy jeden
 Węgielnica żelazna
 Łopat okowanych do przebierania przekop dwie
 Siekaczów do kapusty na stylizkach drewnianych trzy
 Lewar do wozu formański
 Radlica do przeorania przekop.

Te rzeczy wszystkie wyżej specyfikowane są rzetelnie spisane i *ad Acta praesentia Castrensia Capitanealia Cracoviensia per oblatam*⁸⁷ podane i juramentem [s. 674] przeze mnie stwierdzone, na co się dla lepszej wagi i wiary przy pieczęci Domu mego ręką własną podpisuję. Elżbieta z Trzebinia Lubieniecka *locus sigilli*⁸⁸.

*Et hic in continenti in verificationem praemissorum supra scripta offerens Magnifica Helisabeth de Trzebinia ultimi voti Magnifici Vladislai de Lubieniec Lubieniecki Camerarii Granicialis Districtus Sandecensis seu Czchoviensis prestitit coram eodem Officio et Actis praesentibus Castriensibus Capitanealibus Cracoviensibus, Iuramentum corporale, flexis genibus ad imaginem Crucifixi Domini Nostri Jesu Christi observans solennitate iuramentorum in eam Iuramenti Rotham*⁸⁹.

⁸⁷ *Ad Acta praesentia Castrensia Capitanealia Cracoviensia per oblatam* – do akt obecnych grodzkich starościńskich krakowskich do oblaty.

⁸⁸ *Locussigilli* – miejsce pieczęci.

⁸⁹ *Et hic in continenti in verificationem praemissorum supra scripta offerens Magnifica Helisabeth de Trzebinia ultimi voti Magnifici Vladislai de Lubieniec Lubieniecki Camerarii Granicialis Districtus Sandecensis seu Czchoviensis prestitit coram eodem Officio et Actis praesentibus Castriensibus Capitanealibus Cracoviensibus, Iuramentum corporale, flexis genibus ad Imagine Crucifixi Domini Nostri Jesu Christi observata solennitate Iuramentorum in eam Iuramenti Rotham* – I tu zawartość zgodnie z potwierdzoną prawdą wcześniejszych przesłanek poza pismami oferenta Wielmożna Elż-

Ja Elżbieta przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu w Trójcy Świętej Jedyne-
mu iż ten inwentarz rzeczy ruchomych po śmierci niegdy Jegomości Pana Jana Miłoszew-
skiego powtórnego męża mego pozostałych, który do akt grodzkich krakowskich podaje,
jest wiernie, prawdziwie i sprawiedliwie spisany i nic nie zataiłam. *Deo Omnipotente et*
Sacrosancta Jesu Christi Passione ita ipsam in praemissis adiuwante. Quod Iuramentum
*Officium praesens ab ipsa suscepit et actis suis*⁹⁰.

Słowniczek wyrazów staropolskich i rzadziej używanych

alembik, alembiczek – naczynie, przyrząd do destylacji cieczy, produkcji alkoholu
awtowana – haftowana
aspiżek, aspisz – kamień pólslachetny używany do ozdoby, m.in. tabakierok, oprawy
noży
blachmal – żuźłowata masa pływająca po wierzchu roztopionego srebra; płatnerze pokry-
wali nią dla ozdoby zbroje i broń sieczną, służyła także jako pokrycie innych wyrobów
metalowych
bujak – byk
burka – opończa wełniana lub pilśniowa
buzdyganik, buzdygan – gałka osadzona na krótkim drzewcu, znak władzy wojskowej
cieślica – siekierka ciesielska do wydrążania w drewnie fug, dziur itp.; tasak
dek – przykrycie, pokrowiec, dera
dublerowany – podwójny
dywdyk (dyftyk) – długa kapa na konia, najczęściej jedwabna, o szkarłatnej barwie, prze-
tykana złotą nitką
dzierytka – najprawdopodobniej dziiryt – krótka broń drzewcowa złożona ze stalowego gro-
tu z zadziorami osadzonego na drzewcu
fajera, fajerka – przenośny piecyk lub naczynie do rozpalania ognia
fascykuł – zbiór luźnych akt powiązanych treściowo, zazwyczaj złożonych w okładzinach
fluoryzowany – świecący
fuzja – ręczna broń palna o zapłonie skałkowym, potocznie: strzelba myśliwska
garniec – miara objętości, dzieliła się na cztery kwarty
głownia – brzeszczot, klinga, główna część broni siecznej od rękojeści w dół
gotownia – mebel, toaletka ze wszystkimi przyborami
grabki – widelec

bieta z Trzebini ostatnie małżeństwo z Wielmożnym Władysławem z Lubieniec Lubienieckim podko-
morzym pogranicznym powiatu sądeckiego albo czchowskiego wypowiedziała przed tymże urzędem
i aktami obecnymi Grodzkimi Starostwa Krakowskiego, przysięgą cielesną, na ugiętych kolanach
na wizerunek ukrzyżowanego Pana naszego Jezusa Chrystusa, zwracając uwagę na tę rotę przysięgi
przysięgi.

⁹⁰ *Deo Omnipotente et Sacrosancta Jesu Christi Passione ita ipsam in praemissis adiuwante.*
Quod Iuramentum Officium praesens ab ipsa suscepit et actis suis – Boże Wszechmogący i święta
męka Jezusa Chrystusa tak mi dopomóż. Tę przysięgę przyjął urząd do swoich akt.

- grzejalnia – naczynie blaszane napełnione gorącą wodą, stosowane do rozgrzewania ciała
habowy płat – ozdoba chomąta; haba – grubsze białe sukno wyrabiane na Wschodzie
hakownica – rodzaj strzelby o zapłonie lontowym, bez bagnetu
hynak – tu: znaczenie nieznanne, narzędzie gospodarskie
jaszcz – drewniane naczynie np. na masło, bryndzę czy powidlą
jucht – skóra krowia, cielęca lub barania wygarbowana, używana często na wierzch obuwia
juki – torby, sakwy skórzane do przewożenia przedmiotów na koniu
jurament – przysięga
kalepin (galepin) – wielki słownik lub wypisy z różnych dzieł
kałamarz – pojemnik nie tylko na atrament, ale też pióro i papier
kapturek – tu: blacha pokrywająca jelec pałasza, część konstrukcyjna rękojeści
karabela – lekka ozdobna szabla noszona głównie podczas uroczystych okazji
karwasz – naramiennik, nagolennik lub osłona dłoni; także: krótka szabla
kieca – tu: odzież sukienna lub jedwabna na zbroję; płaszcz żołnierski
kitajka – cienka tkanina jedwabna tkana splotem płóciennym, jednobarwna lub mieniąca się
kompaktowany – oprawiony przez intrologatora
kompatura – oprawa książki w gruby papier lub pergamin do owijania książek
kruczek – tu: haczyk
krwawnik – tu: odmiana chalcedonu, inaczej karneol
kulbaka – drewniane siodło zwykle o wysokim tylnym łęku
kutas – ozdoba szmuklerska w postaci pędzla z nici lub sznureczków
kusz, kuszyk – naczynie do napoju, kubek, puchar
kwarta – miara objętości $\frac{1}{4}$ garnca
lawet, laweta – oparcie, na którym spoczywa działo, np. dwukołowy wóz
lewar – prosty przyrząd mechaniczny do podnoszenia ciężarów lub jednoramienne urządzenie służące do naciągania cięciwy kuszy
ładownica – futerał na naboje
łapcie – część karwasza (zob.) osłaniająca dłoń
łęk – wygięta do góry część siodła, drewniany szkielet siodła
macica perłowa – warstwa węgla wapnia tworząca się na wewnętrznej powierzchni muszli, wyrabiano z niej ozdobne przedmioty
misiurka – rodzaj płaskiego hełmu o kształcie jarmułki, z którego spada żelazny czepiec osłaniający kark
moderunek – ogół rzeczy dla żołnierza lub konia
moździerz – tu: rodzaj armaty
multan – rodzaj pałasza pochodzący z Mołdawii (dawniej: Multany)
munsztuk, mosztuk – przyrząd do kielzania koni
musułbas – tkanina bawełniana, używana szczególnie do podszywania oponcz i namiotów
muszkieciak, muszkiet – ręczna broń palna dużego kalibru, odpalana lontem, używana przez piechotę
osnik, ośnik – strug, nóż prosty lub kabłąkowy z dwoma trzonkami do oburęcznego ujęcia i strugania obręczy, kopyt końskich, podkuwania konia i robót kołodziejskich
pałasz – broń sieczna sztychowa, pośrednia między mieczem a szablą

patron – tu: obrońca sądowy, adwokat
pektoralik – mały zegarek do noszenia na piersiach
pistolety z mosiężnymi kapturkami – z mosiężną głowicą kolby
pleśniwa (maść konia) – siwa, cisawa, biało nakrapiana
podwodne konie – używane do podwoły, czyli do wozu, furmanki
podpierścienie (podpiersienie) – rzemień w uprzęży przechodzący pod piersiami końskimi
pomierny – proporcjonalny lub niewielki
półpięta – cztery i pół
prawda – tu: wypukło-wklęsłe naczynko wkładane podczas robienia masła na maśnicę,
aby śmietana nie rozpryskiwała się
prochownica – puszka, róg na proch strzelecki
przekopa – wykop, rów, kanał
przystawka – tu: misa średniej wielkości, półmisek lub salaterka
radlica – pług lub część radła krusząca ziemię
rost – ruszt
rządzik, rząd – cała uprzęż na konia, tj. siodło z czaprakiem i pokryciem wierzchnim,
ozdobną uzdą, podpiersiem i podogoniem
sajdak, saydak – futerał, w którym mieścił się łuk z cięciwą i kołczan ze strzałami
salsjerka – tu: sosjerka
seksstern – zeszyt lub nieoprawna książka
sepet, sepecik – kufer, skrzynia z szufladkami i zamykanymi drzwiami
smaraszek – szmaragd
specyfikować – wyszczególniać, wylizować
srokaty (koń) – pstrokaty, nakrapiany
szmelc, szmelcowany – szklista powłoka na metalu, glazura
szmelcowanie chmielu – gotowanie, warzenie
szory – rodzaj uprzęży na konia bez chomąta i kabłąka
sztuciec, tu: broń palna ręczna żłobkowana
sztuczki – ogniwa łańcucha
szturmak – tu: rodzaj strzelby z rurą szeroką u wylotu
tarantowa (klacz) – maści czarno-białej, czarno nakrapianej, cętkowanej
tebel – świder
traczka (piła) – rodzaj piły do drzewa o ukośnych zębach, wzdłuż słoju na deski
węgielnica – kątownica, kątownik
wilk – tu: podstawka żelazna używana w kuchni, na której układa się drewna lub wspiera
rozeń
wojłok – pilśń, twarda wełna, zbita na rodzaj bardzo grubego sukna; może być używany
pod siodło
wychędożony – wyczyszczony, wyszorowany
zabieniec, żabieniec – kamień koloru żaby
zaklika – zapinka

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Narodowe w Krakowie

Księgi grodzkie krakowskie, sygn. 29/5/800, 29/5/805, 29/5/817.

Księgi sądu podkomorskiego, sygn. 29/18/8–9.

Źródła drukowane

Inwentarze mieszczańskie z wieku XVIII z ksiąg miejskich i grodzkich Poznania. T. 1: z lat 1700–1758. Oprac. Józef Burszta i Czesław Łuczak. Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1962.

Słownik geograficzno-historyczny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, t. 14. Wyd. Bronisław Chlebowski, Józef Krzywicki, Filip Sulimierski. Warszawa: Wyd. Gebethner i Wolff, 1895.

Uruski Seweryn: *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 11. Warszawa: Gebethner i Wolff, 1914.

Opracowania

Bardach Juliusz: *Historia państwa i prawa Polski*. T. 1: do połowy XV wieku. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1964.

Danowska Ewa: *Intercyzy, testamenty i inwentarze pośmiertne krakowskich mieszczan epoki nowożytnej jako źródła edycji*. W: *Teoria i praktyka edycji nowożytnych źródeł w Polsce (XVI–XVIII w.)*. Red. Adam Perłakowski. Kraków: Historia Jagellonica, 2011, s. 219–226.

Danowska Ewa: *Inwentarz pośmiertny rajcy krakowskiego Andrzeja Stanisława Krauza z 1702 r.* „Rocznik Krakowski” 2007, R. 73, s. 95–106.

Danowska Ewa: *O rzeczach doczesnych księdza kanonika. Inwentarz pośmiertny Michała hrabiego Ankwicza z 1786 r.* „Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce” 2008, t. 110, s. 107–128.

Dąbkowski Przemysław: *Prawo prywatne polskie*, t. 1. Lwów: Towarzystwo dla Popierania Nauki Polskiej, 1910.

Estreicher Karol: *Bibliografia polska (stulecie XV–XVIII w układzie abecadłowym)*, Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1977.

Gajewska Mirosława: *Wyposażenie w sprzęty mieszczańskie gospodarstw domowych Poznania i Warszawy w XVIII wieku*. Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej, t. 50, Wrocław, 1975.

Głoger Zygmunt: *Encyklopedia staropolska ilustrowana*. T. 1–4. Warszawa: Druk. P. Laskauera i W. Babickiego, 1900–1903.

Góralski Zbigniew: *Urzędy i godności w dawnej Polsce*. Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1984.

Inwentarz. W: Głoger Zygmunt: *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 2. Warszawa: Druk. P. Laskauera i W. Babickiego, 1901, s. 276–277.

Klonder Andrzej: *Mienie godne szlachcica i mieszczanina w krajach Europy Środkowej z XVII wieku*. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2001, R. 49, nr 1–2, s. 81–94.

- Klonder Andrzej: *Wszystka spuścizna w Bogu spoczywającego. Majątek ruchomy zwykłych mieszkańców Elbląga i Gdańska w XVII wieku*. Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej t. 68, Warszawa, 2000.
- Kowecka Elżbieta: *Inwentarze pośmiertne*. „Mówią Wieki” 1988, nr 10, s. 9–15.
- Kowecka Elżbieta: *Mieszkania warszawskie z XIX wieku (do 1890)*. W: Elżbieta Balcerzak, Elżbieta Kowecka, Jerzy Kruppé: *Wybrane problemy kultury materialnej miast polskich z XVIII i XIX wieku*. Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej t. 56, Wrocław, 1983.
- Kriegseisen Wojciech: *Samorząd szlachecki w Małopolsce w latach 1669–1717*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1989.
- Kwaśniewicz Włodzimierz: *1000 słów o broni białej i uzbrojeniu ochronnym*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, 1981.
- Lepszy Leonard: *Cech złotniczy w Krakowie*. „Rocznik Krakowski” 1898, R. 1, s. 135–268.
- Pośpiech Andrzej: *Pułapka oczywistości. Pośmiertne spisy ruchomości szlachty wielkopolskiej z XVII wieku*. Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej t. 64, Warszawa, 1992.
- Pullat Raimo: *Świat rzeczy mieszkańca Tallina w dobie Oświecenia*. Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności, 2018.
- Słownik języka polskiego*. T. 1–8. Oprac. Jan Karłowicz, Adam Kryński, Władysław Niedźwiedzki. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy (wyd. fotooffsetowe), 1952–1953.
- Stoksik Janina Mirosława: *Geometry małopolscy do końca XVIII wieku. Z dziejów geodezji i kartografii wielkoskalowej w Polsce*. Kraków: Archiwum Narodowe w Krakowie, 2013.
- Torecki Stanisław: *1000 słów o broni i balistyce*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, 1982.
- Turnau Irena: *Słownik ubiorów. Tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper, 1999.

STRESZCZENIE

Jana Miłoszewskiego dobytek doczesny. Inwentarz pośmiertny małopolskiego szlachcica z 1725 r.

Poza testamentem, który pozostawiał zmarły, należało sporządzić inwentarz pośmiertny jego dóbr, aby uregulować w szczegółach podział spadku. Był to dokument o mocy prawnej, jego wykonanie ściśle określało prawo dotyczące danej warstwy społecznej, a obszerność zależała od stanu majątkowego zmarłego, ale też skrupulatności spisujących jego mienie.

Opublikowany inwentarz Jana Miłoszewskiego, skarbnika ciechanowskiego, komornika granicznego powiatu krakowskiego, zmarłego w 1725 r., został oblatowany w aktach grodzkich krakowskich. Obrazuje pozostawione mienie małopolskiego szlachcica świad-

czące o stanie posiadania, m.in. sprzętów i różnego rodzaju broni, niezbędnych w życiu człowieka o jego statusie społecznym, a także przedmiotów związanych z gospodarstwem i życiem domowym. Warto zwrócić uwagę na obszerną bibliotekę, zapewne w dużej części odziedziczoną po przodkach rodziny, ale też przydatną dla pełnienia funkcji społecznych. Ze stanu posiadania opisanego w inwentarzu wywnioskować można, że był to majątek noszący znamiona dóbr gromadzonych przez pokolenia tej rodziny. Chociaż niewiele informacji zachowało się o J. Miłoszewskim, to szereg jego wpisów w księgach sądu podkomorskiego jako urzędującego komornika granicznego przyczynia się do możliwości usytuowania go w hierarchii małopolskiej szlachty.

SUMMARY

The estate of Jan Miłoszewski. Estate inventory of the nobleman from Lesser Poland from 1725

In addition to the testament left by the deceased, it was necessary to prepare an estate inventory of his possessions in order to finalise the details of the inheritance. This was a legally-valid document and its preparation was closely defined by the rights concerning a given level of society, with its range depending on the material status of the deceased as well as the meticulousness of the person preparing the inventory.

The published inventory of Jan Miłoszewski, treasurer of the Ciechanow area and a bailiff of the Krakow county who deceased in 1725, was recorded in the local Krakow records. It depicts the estate of the nobleman from Lesser Poland and testifies to the possession of, among others, equipment and various types of weapons, essential in the life of a man of his social status, as well as objects connected with agricultural and domestic life. It is worth paying attention to the vast library, almost certainly to a large extent inherited from previous generations of his family, but also useful for carrying out social functions. The material wealth described in the inventory suggests that it was collected by generations of the family. Although little information remains about J. Miłoszewski, the large number of entries he made in court records as a bailiff testify to his placement among the hierarchy of the gentry in Lesser Poland.

SŁOWA KLUCZOWE: Jan Miłoszewski, Małopolska, szlachta, inwentarz pośmiertny, kultura materialna

KEY WORDS: Jan Miłoszewski, Lesser Poland, gentry, estate inventory, material culture